

Απαντήσεις στα Αρχαία Ελληνικά θεωρητικής κατεύθυνσης

A1. Μετάφραση του ζητούμενου αποσπάσματος

Και αυτά γιατί η ηθική αρετή έχει σχέση με τις ηδονές και τις λύπες (με την ευχαρίστηση και τη δυσαρέσκεια). Διότι εξαιτίας της ηδονής (της ευχαρίστησης) κάνουμε τα μικρής αξίας πράγματα (τα τιποτένια πράγματα) και εξαιτίας της λύπης απέχουμε από τα όμορφα πράγματα. Γι' αυτό πρέπει να έχουμε πάρει από τη νεανική ηλικία εκείνη την αγωγή που, όπως λέει ο Πλάτων, θα μας κάνει να χαιρόμαστε και να λυπόμαστε για τα πράγματα που πρέπει. Γιατί αυτή είναι η σωστή παιδεία.

Δεν πρέπει όμως να το πούμε μόνο έτσι, ότι δηλ. η αρετή, είναι έξη, αλλά και τι λογής έξη (είναι). Πρέπει λοιπόν να πούμε ότι κάθε αρετή, και το ίδιο το πράγμα το κάνει να φτάσει στην πιο καλή κατάστασή του και το βοηθάει να εκτελέσει με το σωστό τρόπο το έργο του, όπως για παράδειγμα η αρετή του ματιού κάνει και το μάτι και το έργο του αξιόλογο. Γιατί με την αρετή του ματιού βλέπουμε καλά. Με όμοιο τρόπο και η αρετή του αλόγου κάνει και το άλογο αξιόλογο και ικανό να τρέξει και να μεταφέρει τον αναβάτη και να αντιμετωπίζει τους εχθρούς. Εάν αυτό ισχύει έτσι για όλα τα πράγματα, τότε και η αρετή του ανθρώπου θα ήταν η έξη εξαιτίας της οποίας ο άνθρωπος γίνεται καλός και εξαιτίας της οποίας μπορεί να εκτελεί σωστά το έργο του.

B1. Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι, για να διαπιστώσει κάποιος τι είδους έξεις έχει διαμορφώσει ένας άνθρωπος, ασφαλές κριτήριο αποτελεί το αίσθημα χαράς ή της λύπης που νιώθει αυτός κατά την τέλεση μιας πράξης. Για να τεκμηριώσει τη θέση του αυτή, χρησιμοποιεί μια σειρά παραδειγμάτων από τον καθημερινό βίο των ανθρώπων. Συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι κάποιος που απέχει από τις σωματικές ηδονές και αισθάνεται ευαρέσκεια («ήδονήν») γι' αυτό είναι σώφρων, ενώ αυτός που δυσφορεί με τη συγκεκριμένη κατάσταση είναι ακόλαστος, ακόμα κι αν την υπομένει· η σωφροσύνη δεν πρέπει να απαιτεί συνεχώς εσωτερικό αγώνα· στον πραγματικά σώφρονα η αρετή γίνεται πηγή χαράς.

Αλλού στο ίδιο έργο ο Αριστοτέλης τονίζει ότι «αί και άρετήν πράξεις είναι ήδεϊαι». Κατά τον ίδιο τρόπο, κάποιος που αντιμετωπίζει με χαρά ή, έστω, χωρίς λύπη τις δυσχέρειες ή τους κινδύνους που συναντά τη ζωή του, είναι ανδρείος, ενώ αυτός που στεναχωριέται και φοβάται, όταν καλείται να αντιμετωπίσει τέτοιες καταστάσεις, είναι δειλός, ακόμη κι αν τις αντιμετωπίζει. Τούτο σημαίνει ότι στον άνθρωπο που έχει κατακτήσει τις ηθικές αρετές και τις έχει καταστήσει σταθερό και μόνιμο γνώρισμα του χαρακτήρα του, υπάρχει αντιστοιχία μεταξύ ενεργειών και ψυχικών διαθέσεων: η εκδήλωση ηθικά αποδεκτών συμπεριφορών συνοδεύεται από

ευάρεστες συναισθηματικές διαθέσεις, ενώ η εκδήλωση ηθικά απαράδεκτων και κατακριτέων συνοδεύεται από δυσάρεστες. Αντίθετα, στον άνθρωπο που δεν έχει κατακτήσει τις συγκεκριμένες ιδιότητες, συμβαίνει το αντίθετο: η τέλεση ηθικά αξιέπαινων πράξεων του προκαλεί δυσάρεστα συναισθήματα, ενώ η διάπραξη ηθικά αξιόμεμπτων ενεργειών του προκαλεί θετικά συναισθήματα.

Από τα παραπάνω ο Αριστοτέλης συνάγει το συμπέρασμα ότι οι ηθικές αρετές συνδέονται άμεσα με τις ψυχικές διαθέσεις του ατόμου. Εδώ διακρίνουμε κάτι από τα πρώτα βήματα της ψυχολογίας, της οποίας θεμελιωτής θεωρείται από πολλούς ο Αριστοτέλης. Την ίδια ιδέα, ότι δηλ. «αί ἡδοναί και αἰ λύπαι» επηρεάζουν αποφασιστικά τη ζωή των ατόμων και των κοινωνιών, τη συναντούμε και στον Πλάτωνα· ο Αριστοτέλης όμως συστηματοποίησε περισσότερο από τα δάσκαλό του την εξέταση των συναισθημάτων και είδε τα συναισθήματα με λιγότερη, γενικά αυστηρότητα από εκείνον.

Για τον Αριστοτέλη οι έμφυτες τάσεις του ανθρώπου, όπως το συναίσθημα της ηδονής ή της λύπης, είναι από μόνες τους ηθικά ουδέτερες. Αποκτούν θετικό ή αρνητικό χαρακτήρα σε συνδυασμό με την πράξη (καλή ή κακή) που αυτές συνοδεύουν. Έτσι «καλή» ηδονή αισθάνεται κάποιος, όταν τελεί μια ενάρετη πράξη που συντείνει στη διατήρηση της μεσότητας και του ορθού λόγου, ενώ «κακή» όταν διαπράττει μια ανήθικη ενέργεια. Γι' αυτό και η παιδεία πρέπει να καθιστά τον άνθρωπο ικανό να διακρίνει μεταξύ καλών και κακών ηδονών και να επιλέγει τις πρώτες.

B2. α) ἔξις : η λέξη παράγεται από το θέμα «σεχ-» του ρήματος ἔχω και την παραγωγική κατάληξη «-σις», που δηλώνει ενέργεια του υποκειμένου. Επομένως με τον όρο αυτό δηλωνόταν αρχικά η κατοχή, η απόκτηση ενός οποιουδήποτε πράγματος, αλλά και η προσπάθεια που καταβαλλόταν για την απόκτησή του. Στη συνέχεια η λέξη αυτή μεταβλήθηκε σημασιολογικά δηλώνοντας τη σταθερή και μόνιμη ιδιότητα του χαρακτήρα ενός ανθρώπου, τον οποίο απέκτησε μέσω της συστηματικής και μακροχρόνιας τέλεσης συγκεκριμένων ενεργειών. Από την ποιότητα των ενεργειών εξαρτάται και η ποιότητα των ἔξεων. Οι αριστοτελικές επομένως ἔξεις μπορεί να είναι και αξιόλογες αλλά και ανάξιες λόγου - αυτό στην πραγματικότητα είναι που ενδιαφέρει τον Αριστοτέλη.

ἀρετή: η φράση «οὐδ' ἂν ἦ ἀρετή», τα παραδείγματα με το μάτι και με το ἄλογο και παρακάτω ο διαχωρισμός του ανθρώπου από αυτά δείχνουν ότι η ἀρετή είναι μία ιδιότητα που αποδίδεται γενικά και στα ἔμψυχα και στα ἄψυχα. Έτσι, ο Αριστοτέλης χρησιμοποιεί εδώ τον όρο όχι με την έννοια της ανθρώπινης αποκλειστικά ηθικής ιδιότητας, αλλά και με μια ευρεία σημασία: ως ικανότητα, προτέρημα, αξιότητα, ἐμψύχων ή ἀψύχων που τους δίνει τη δυνατότητα α) να βρίσκονται στην τέλεια κατάστασή τους, β)

να επιτελούν με τέλειο τρόπο τον προορισμό τους. Αυτά είναι τα δύο κύρια στοιχεία που διαφοροποιούν την αρετή ενός ανθρώπου, ζώου ή πράγματος από τις άλλες έξεις.

Έργον: βασική αντίληψη του Αριστοτέλη είναι ότι «ή φύσις οὐδέν ποιεῖ μάτην». Αυτό σημαίνει ότι η φύσις ανέθεσε, κατά τον Αριστοτέλη σε καθετί σε αυτό τον κόσμο ένα έργο, ένα συγκεκριμένο προορισμό. Υπάρχει λοιπόν «έργον ὀφθαλμοῦ», έργο του ίππου, έργο του ανθρώπου, έργο του χεριού και του ποδιού. Και στον Πλάτωνα διαβάζουμε: «ὀφθαλμῶν ... ἔστι τι ἔργον;». Αλλού στα Ηθικά Νικομάχεια ο Αριστοτέλης θα μιλήσει για το έργο που επιτελεί ο κάθε επί μέρους «τεχνίτης» (αθλητής, αγαλαματοποιός, κιθαριστής) , παράλληλα με το έργο του ανθρώπου (που είναι «ψυχῆς ἐνέργεια κατά λόγον ἢ μή ἄνευ λόγου»).

Β) Ο ορισμός της αρετής που δίνει ο Αριστοτέλης ξεκινά από την έννοια του γένους και προχωρά στην ειδοποιό διαφορά. Η αρετή, λοιπόν, είναι μια έξη, δηλαδή αποτέλεσμα ομοίων ενεργειών που επαναλαμβάνονται. Η διαφορά της από τις υπόλοιπες έξεις είναι ότι η αρετή επιτρέπει στο φυσικό ή τεχνητό δημιούργημα που την έχει α) να φτάσει στην τελείωση, ολοκλήρωσή του, β) το καθιστά ικανό να εκτελέσει με άρτιο τρόπο το έργο που η φύση του έχει αναθέσει. Κατά τον Αριστοτέλη, κάθε φυσικό ον από τη στιγμή που γεννιέται, ανεξάρτητα από τη θέλησή του, αυξάνεται και κινείται, γιατί έχει να επιτελέσει ένα από τη φύση του έργο και οδηγείται στο «τέλος», στον τελικό στόχο του.

Β 3. βλέπε σχολικό βιβλίο σελίδα 141. «Είκοσι χρόνια.... αν είναι να σωθεί η αλήθεια».

Β 4.

Λέξεις της νεοελληνικής	Λέξεις του κειμένου
σχεδόν	ἔξις , ἔχον , ἀπεχόμενος
αχάριστος	χαίρων
ασήμαντος	σημεῖον
ενδεής	δεῖ
πρόφαση	Φησί / φανερόν
διαμονή	μεῖναι
άρτιος	ἀρετή
τελεσιδίκος	ἀποτελεῖ
δημαγωγός	ἤχθαι
καταδρομικό	δραμεῖν

Γ 1. Μετάφραση αδίδακτου

Ἄνδρες στρατιώτες και των Αθηναίων και των άλλων συμμάχων, ο μελλοντικός αγώνας (ο αγώνας που πρόκειται να διεξαχθεί) θα είναι, και για τη σωτηρία και για την πατρίδα, όμοια κοινός για καθέναν ανεξαιρέτως, όχι λιγότερο από ό,τι για τους εχθρούς· γιατί αν επικρατήσουμε τώρα με τα καράβια, είναι δυνατόν ίσως να ξαναδεί κάποιος τη δική του πατρίδα που υπάρχει. Δεν πρέπει λοιπόν να δυσφορείτε ούτε να πάθετε αυτό το οποίο (παθαίνουν) οι πιο άπειροι από τους ανθρώπους, οι οποίοι, αφού (εάν) σφάλουν στους πρώτους αγώνες (μάχες) έπειτα για πάντα θεωρούν την αναμονή του φόβου όμοια με τις συμφορές. Αλλά και όσοι από τους Αθηναίους παραβρίσκεστε, που είστε ήδη έμπειροι από πολλούς πολέμους, και όσοι από τους συμμάχους που πάντα εκστρατεύετε μαζί (μας), θυμηθείτε τα παράλογα στους πολέμους (τον παραλογισμό των πολέμων).

Γ 2. άγών- άγῶνας

ναυσίν → ναῦ

ὄπερ → αἴσπερ

πρώτοις → προτέροις

σφαλέντες → σφαλεῖσι,

κρατήσωμεν → κράτει

ἐπιδεῖν → ἐφορᾶν

πάσχειν → πείσεται

ἔχουσιν → σχοίην-σχοῖμι

μνήσθητε → ἐμνήσθησαν

Γ3α.

στρατιῶται → ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός στον όρο ἄνδρες
τω → δοτική προσωπική στο απρόσωπο ἔστι, από την οποία προκύπτει το υποκείμενο του απαρεμφάτου ἐπιδεῖν

ἀθυμεῖν → τελικό απαρέμφατο υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα χρή

τῶν ἀνθρώπων → ετερόπτωτος προσδιορισμός στον όρο ἀπειρότατοι ως γενική διαιρετική

ταῖς ζυμφοραῖς → δοτική αντικειμενική στο όμοιαν

τῶν παραλόγων → αντικείμενο στο μνήσθητε

Γ3β.

Νικίας εἶπεν ὅτι, εἰ κρατήσαιεν (-ειαν) ταῖς ναυσίν, εἴη τῶ τήν ὑπάρχουσιν που οἰκείαν πόλιν ἐπιδεῖν. (με ειδική πρόταση)

*Νικίας εἶπεν, εἰ κρατήσαιεν (-εἰαν) ταῖς ναυσίν, εἶναι τῷ τήν ὑπάρχουσαν
που οἰκείαν πόλιν ἐπιδεῖν. (με εἰδικό ἀπαρέμφατο)*

